

جغرافیا و روابط انسانی، زمستان ۱۴۰۱، دوره ۵، شماره ۳، صص ۴۸۷-۴۶۰

واکاوی پیامدهای اقتصادی کرونا بر مناطق روستایی

حسین رضا شهبازی^{۱*}، گیتی صلاحی اصفهانی^۲

۱- دانش آموخته کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، مدرس مدعو دانشگاه پیام نور مرکز قیدار

hr.shahbazi@yahoo.com

۲- استادیار، گروه علمی جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۳/۱۶

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۲/۲۹

چکیده

همه گیری ویروس کرونا قبل از هرچیز یک فاجعه انسانی بزرگ است. ویروس کووید-۱۹ پیامدهای اقتصادی بسیاری را در پی داشته و تقریباً همه کشورهای دنیا از آن متأثر شده و بنابراین انتظار می رود تا اقتصاد جهانی سال ۲۰۲۰ را با یک رکود قابل توجه سپری کند. در این میان، ایران نیز مانند بسیاری از کشورها درگیر این همه گیر جهانی شده و در نتیجه از پیامدهای اقتصادی ناشی از آن رنج می برد. این ضرورت باعث شد تا به پیامدهای اقتصادی ناشی از این بیماری بر مناطق روستایی پرداخته شود. با توجه به وضعیت گسترش این بیماری در جهان و ایران، پژوهش یاد شده با هدف بررسی پیامدهای اقتصاد ویروس کرونا بر مناطق روستایی انجام شده است که از نظر هدف جزو تحقیقات کاربردی است و بر اساس ماهیت و روش تحقیق توصیفی است. جامعه آماری مورد نظر تمام روستاهای کشور می باشد. اطلاعات مورد نیاز از روش کتابخانه ای و مجموعه ای از مقالات و منابع اینترنتی جمع آوری شده است. نتایج حاکی از آن است که کرونا با تأثیر بر زنجیره تأمین، عرضه و تقاضا، عرضه نیروی کار، مصرف کالاها و خدمات، و به ویژه با کاهش درآمد مصرف کنندگان و تولیدکنندگان محصولات کشاورزی، گردشگری، و صنایع دستی در کوتاه مدت و بلندمدت، افزایش بیکاری و تورم، کمبود نیروی کار برای مزارع، مشکل ارائه محصولات به بازار و هدر رفت آن بر اقتصاد روستا تأثیرگذار است.

واژه گان کلیدی: اپیدمی، کرونا ویروس، اقتصاد، مناطق روستایی، کشاورزی

مقدمه

روستا عموماً به سان سیستمی باز عمل می کند که دارای اجزا و عناصر مرتبط به هم است. از یک سو، فضای روستا متأثر از ویژگی های جغرافیایی و طبیعی است که بستری برای فعالیت های انسانی و به خصوص فعالیت های اقتصادی فراهم می کند و از سوی دیگر این فضای اقتصادی شکل گرفته در درون روستا تعاملاتی با فضاهای بیرونی برقرار می سازد. این تعاملات بر مبنای ظرفیت ها و پتانسیل های منابع طبیعی و انسانی هر روستا شکل می گیرد و درجاتی از وابستگی به فضاهای منطقه ای، ملی، و حتی بین المللی به وجود می آورد. اگرچه وسعت این ارتباطات و پیوندها نشانی از قدرت و شکوفایی روستاهاست، به همان نسبت، به لحاظ وابستگی، شرایط شکنندگی آن ها را نیز فراهم می کند. این نوع وابستگی از ویژگی های گریزناپذیر جوامع روستایی کنونی است که با ارتقای درجه توسعه یافتگی آن ها بیشتر و بیشتر می شود (دادورخانی و موسوی؛ ۱۴۰۰، ۳۹۲).

شیوع و همه گیری جهانی ویروس جدید کرونا (کووید-۱۹) به عنوان یک بیماری پاندمیک، یکی از بحرانی ترین شرایط را پیش روی نظام ارایه ی خدمات سلامت قرار داد. امروزه، جهان شاهد گسترش بی سابقه پاندمیک کووید-۱۹ است که به جرات می توان گفت این نوع گسترش و اثرگذاری در تاریخ جهان بی سابقه بوده، جهان در گذشته نیز تجارب دیگری در همه گیری بیماری های کشنده داشته است؛ از جمله طاعون ژوستینین، طاعون سیاه، طاعون آنتونین، طاعون آتن، وبا، سل، آنفولانزای اسپانیایی و آسیایی، ایدز، تب ابولا، سارس یا سندرم حاد تنفسی، آنفولانزای مرغی، جنون گاوی، مرس یا سندروم تنفسی خاورمیانه، ویروس ماربورگ، آنفولانزای خوکی و کرونا (دادورخانی و موسوی، ۱۴۰۰، ۳۹۲). این بیماری ها هر کدام به نسبت گسترش و فراگیری که داشته اند اثرهای متفاوت و گاه قابل توجهی بر اقتصاد ملی و جهانی داشته اند، اما از سوی دیگر به لحاظ درهم تنیدگی بیش از پیش اقتصاد جهانی و وابستگی اقتصاد ملی و محلی به یکدیگر ابعاد این تأثیرگذاری به مراتب بیشتر و پیچیده تر از گذشته است.

بیماری کووید-۱۹ نوعی بیماری است که، برخلاف سایر اپیدمی ها، نه از مناطق جنگلی افریقا، یا مناطق فقیر یا روستایی، بلکه از یک منطقه شهری آغاز شده است. یکی از بیماریهای واگیردار نوظهور در چند سال اخیر است، که برای اولین بار در اواخر دسامبر سال ۲۰۱۹، مواردی از ذات الریه یا پنومونی در شهر ووهان چین خاستگاه اولیه بیماری، به سازمان بهداشت جهانی گزارش شد که علت بیماری ناشناخته بود و درمانهای موجود هم زیاد

موثر نبودند. این بیماری خیلی سریع گسترش پیدا کرد و همه مردم جهان را درگیر خود ساخت و بر اقتصاد کشورهای مختلف خسارتهای جبران ناپذیری وارد و فعالیتهای روزمره زندگی را مختل و سلامتی مردم، اوضاع اقتصادی، اجتماعی، حمل و نقل، آموزش، فعالیت صنایع، گردشگری و ... را هم تحت تأثیر قرار داد (قنبری و ولائی، ۱۴۰۰، ۱۹۶).

از میان نخستین افرادی که به این ویروس آلوده شده اند مشخص شد که دو سوم آن ها با بازار عمده فروشی غذاهای دریایی ووهان، که در آن حیوانات زنده نیز به فروش می رسد، ارتباط داشته اند. بیماری یاد شده در تاریخ ۱۱ مارس ۲۰۲۰ مقارن با اسفند ۱۳۹۸ توسط سازمان بهداشت جهانی به دلیل فراگیری جهانی آن به عنوان یک پاندمیک یا دنیا گیری (به حالتی از همه گیری بیماری گفته می شود که از مرز چند قاره فراتر رفته باشد) معرفی شد. به طوری که نزدیک به نیمی از مردم جهان در قرنطینه اجباری به سر می برند. شیوع این بیماری به صورت گسترده میتواند تأثیرات ژئوآکونومیک وسیعی در سطح ملی، منطقه ای و بین المللی داشته باشد. گزارشی که از سوی یونیسف منتشر شده است بیان کرده که اندازه ویروس آنقدر کوچک است که آن را با چشم نمی توان دید. عمر این ویروس بیش از ۱۲ ساعت میباشد و در دمای بین ۲۷ تا ۲۶ درجه سانتیگراد تا روزها میتواند زنده بماند. به همین دلیل در مناطق گرم زندگی نمیکند. بنابراین دانشمندان جهان مطرح نموده اند قرنطینه میتواند نقش مهمی در کنترل این ویروس داشته باشد. بنابراین این اقدامات میتواند اقتصاد جهانی را با اختلال روبرو سازد و اگر مدت زمان طولانی این روند ادامه یابد سقوط اقتصاد جهانی را سبب خواهد شد (ریعی و تک روستا؛ ۱۴۰۰، ۱۴۹-۱۴۸).

درک این نکته مهم است که همه گیری کرونا در ابتدا در کشورهای پیشرفته که به اصطلاح به تحول سلامت دست یافته اند اتفاق افتاده است. با این حال، شیوع ویروس کرونا بین فقیر و غنی - شهری و روستایی تفاوتی قائل نبوده و این در حالی است که مناطق روستایی قبل از شروع کووید ۱۹، با شیوع کرونا پیشتاز نمونه های مثبت حمایت از اجتماع، همسایگان و دوستان بوده اند. درحالیکه بحران کرونا فرصتی برای تقویت حس همکاری داوطلبانه در جوامع روستایی ایجاد میکند، محافظت روستاییان به عنوان نیروی کار با چالشهایی مواجه بوده و حفظ درآمد تنها یکی از مسائلی است که بسیاری از خانوارهای روستایی در این مواقع با آن مواجه هستند. این ویروس میتواند تأثیرات منفی خود را در کسب وکار روستاییان و کشت و زرع آنها نشان دهد و یا همانطور که افراخته از قول شومپتر بیان می نماید که نوآوری را به منزله محرک اصلی توسعه میداند، میتواند نشان دهنده پاسخ خلاقانه جامعه

در کسب و کار و سازگاری با بحران در مناطق روستایی و یک نیروی محرکه مهم برای نوآوری در مشاغل روستایی باشد (کریم زاده و همکاران؛ ۱۳۹۹، ۵۱).

بیماریهای همه گیر آثار اقتصادی کوتاه مدت و بلندمدت را بر جای میگذارد. اقدامات برای مهار همه گیری شامل قرنطینه، آماده سازی امکانات بهداشتی، جداسازی موارد عفونی و ردیابی تماسهای انسانی و هزینه های اجرایی است. همچنین شامل هزینه های سیستم بهداشتی برای ارائه امکانات بهداشتی به بیماران است. بیماریهای همه گیر علاوه بر اینکه هزینه ها را افزایش میدهد همچنین، میتواند منجر به کاهش درآمدهای مالیاتی و نگرانیهای مالی دامن بزند. این مهم در میان کشورهای با درآمدهای پایینتر، پررنگ تر است؛ زیرا محدودیت منابع مالی در این کشورها بیشتر و سیستم مالیات ستانی نیازمند بهبود است. طی دوران بیماری های همه گیر یکی از شوک های اقتصادی به دلیل کمبود نیروی کار ناشی از بیماری، افزایش مرگ و میر و رفتار ناشی از ترس است. غیر از کمبود نیروی کار، اختلال در حمل و نقل، تعطیلی و قرنطینه عمومی، محدودیت تجارت و مسافرت و کاهش مراودات بین المللی نیز موجب کند شدن اقتصاد می شوند (جهانگرد و کاکائی؛ ۱۴۰۰، ۵۱-۵۰). اقتصاد روستایی با توجه به تامین نمودن امنیت غذایی و کالاهای ضروری و اساسی یک کشور به عنوان بنیان اقتصادی محسوب می گردد. بنابراین هرگونه تزلزل در این نوع اقتصاد میتواند عواقب بسیاری بر سایر ابعاد اقتصادی داشته باشد (ربیعی و تک روستا؛ ۱۴۰۰، ۱۴۸). شیوع ویروس کرونا تاثیرات مختلفی را بر وضعیت اقتصادی جهان به ویژه اقتصاد روستایی بر جای گذاشته است.

سکونتگاههای روستایی با توجه به کارکرد اقتصادی درجه آسیب پذیری متفاوتی را در دوران بحرانی کرونا داشته اند به گونه ای که روستاها با کارکرد گردشگری و استخراجی آسیب بیشتری را از نظر اقتصادی متحمل شدند و روستاها با کارکرد کشاورزی مقاومت بیشتری را در مقابل آسیب های اقتصادی ناشی از همه گیری را نشان داده اند. بنابر گزارشی که سازمان ملل در مورد تأثیر مخربی را که همه گیری ویروس کرونا در گردشگری جهانی منتشر کرده است، پیش بینی شده است ۱۲۰ میلیون شغل گردشگری در معرض خطر هستند و احتمالاً خسارت اقتصادی فقط در سال ۲۰۲۰ از یک تریلیون دلار فراتر رود. بنابراین بخش گردشگری روستایی و مشاغل وابسته به آن همچون صنایع دستی با چالش جدی روبه رو است که قطعاً برای مدت طولانی تداوم داشته باشد. بنابراین در میان مدت و بلند مدت مناطق روستایی همچنان آسیب پذیر خواهند بود و شکاف روستا و شهر احتمالاً در سالهای آینده نیز بیشتر خواهد شد. به همین ترتیب پیامدهای این بحران بخش های مختلف اقتصاد روستایی به ویژه بازارهای محلی

کار در روستاها را تحت تاثیر قرار داده است (<https://www.mehrnews.com>). از آنجا که هدف این مقاله تمرکز بر شناسایی پیامدهای اقتصادی کرونا بر روستا مناطق روستایی است، این موضوع از ابعاد مختلف در این نوشتار بررسی خواهد شد؛ از این رو، در این مقاله تلاش می شود به سؤال زیر پاسخ داده شود که چگونه کووید-۱۹ بر اقتصاد مناطق روستایی تأثیر می گذارد؟

روش شناسی

این پژوهش بر اساس هدف، کاربردی و براساس ماهیت و روش جزو تحقیقات توصیفی است. در واقع، تحقیق حاضر با هدف بررسی پیامدهای اقتصادی کرونا بر مناطق روستایی انجام پذیرفته است که نتایج آن می تواند به شناسایی مشکلات روستاها در شرایط بحرانی، مشخص شدن نقاط ضعف مدیریت روستایی، ارائه راهکارهای مؤثر جهت جلوگیری از انواع آسیب ها در روستاها در شرایط مشابه و ... منجر شود. جامعه آماری مورد مطالعه همه نقاط روستایی در سطح کشور است. اطلاعات مورد نیاز از روش کتابخانه ای و مجموعه ای از مقالات و منابع اینترنتی جمع آوری شده است. بنابراین ابتدا از طریق ادبیات نظری و مروری بر مبانی تئوریک مسئله از جمله تعریف روستا، اقتصاد و جغرافیای اقتصادی و کرونا ویروس پرداخته شده است و در نهایت پیامدهای اقتصادی کرونا بر مناطق روستایی بیان شده است.

چارچوب نظری و مروری بر مطالعات تجربی

۱- تعریف روستا و اقتصاد روستایی

روستا نشینی در ایران سابقه ای بیش از نه هزار سال دارد که طی سالیان متمادی شکل گرفته است. تعریف حقیقی روستا به دلیل ماهیت کل نگر و غیر کاربردی خود در حوزه علوم جوامع نمی باشد و نیار به تعاریف عینی دارد (راهب؛ ۱۳۸۶، ۱۰۷). در ایران، ده از قدیمیترین زمان یک واحد اجتماعی و تشکیلاتی و جایی بوده است که در آن گروههایی از مردم روستایی برای همکاری در زمینه های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی گرد هم تجمع یافته اند. ده اساس زندگی اجتماعی ایران را تشکیل میدهد و اهمیت آن به اعتبار اینکه یک واحد تشکیلاتی در زندگی روستایی است، در سراسر قرون وسطی و از آن پس تا به امروز برقرار بوده است (مطیعی لنگرودی؛ ۱۳۹۰، ۳۱). روستاها به عنوان کوچک ترین واحد اجتماعی در هر جامعه ای، از اهمیت ویژه ای برخوردارند. طبق

آمار منتشر شده از طرف سازمان ملل تقریباً ۲۶ درصد از جمعیت کل دنیا را روستاییان تشکیل می دهند که در آسیا و آفریقا این نسبت گاهی به ۶۲ درصد می رسد (شهبازی؛ ۱۴۰۰، ۲).

قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری، مصوب تیر ۱۳۶۲، روستا را چنین تعریف می کند: «روستا» که از نظر وضعیت طبیعی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی همگون بوده و با قلمرو معین ثبیتی یا عرفی مستقل شناخته شود. روستا از حداقل ۲۰ خانوار یا صد نفر ساکن متمرکز یا پراکنده تشکیل می شود. اکثریت ساکنان دائمی روستا به طور مستقیم یا غیر مستقیم به فعالیت در زمینه کشاورزی، دامداری، باغداری، صنایع روستایی یا صید اشتغال دارند. روستا در عرف به عنوان ده، آبادی، قلعه، دهکده یا قریه نیز نامیده می شود. در عرف ده عبارت از محدوده‌ای از فضای جغرافیایی است که واحد اجتماعی کوچکی مرکب از تعدادی خانواده که نسبت به هم دارای نوعی احساس دلبستگی، عواطف و علائق مشترک هستند، در آن تجمع می یابند و بیشتر فعالیت‌هایی که برای تأمین نیازمندی‌های زندگی خود انجام می دهند، از طریق استفاده و بهره‌گیری از زمین و در درون محیط مسکونی‌شان صورت می گیرد، این واحد اجتماعی که اکثریت افراد آن به کار کشاورزی اشتغال دارند در عرف محل ده نامیده می شود.

تعریف روستا در قانون ایران؛ روستا به عنوان یک سکونتگاه مستقل در قانون تعریف شده است که اگر جمعیت آن از یک نصاب معینی افزون تر شود دولت می تواند آن را به شهر ارتقاء دهد. پس پایه سکونتگاهها روستاها بوده است و اغلب شهرهای امروز در سطح استان و کشور تا چند سال قبل روستایی بوده اند که در اثر تحولات منطقه ای با جذب جمعیت و تغییر ساختار فضایی تبدیل به شهر شده اند (دفتر امور روستایی و شوراهای؛ یکشنبه ۲۵ اردیبهشت ۱۴۰۱). روستا را از چند جهت متمایز از شهر می دانند یا به عبارتی اگر روستا برخی کارکردها و ویژگی های خود را از دست بدهد و برخی ویژگی ها و کارکردها را پیدا کند می توان به آن نقطه شهر اطلاق کرد. این ویژگی علاوه بر ابعاد جمعیتی ابعاد اقتصادی و اجتماعی است. یکی از ویژگی های مشخص یک روستا اقتصاد مبتنی بر تولید خصوصاً مبتنی بر کشاورزی است بر اساس همین نوع اقتصاد شیوه معیشت مردم شکل می گیرد و تخصص های لازم در روستا تعریف می شود و افراد سامان زندگی روزانه خود را با این نوع اقتصاد منطبق می کنند. در کشاورزی ویژگی تولید هر محصول و شرایط محیطی مختلف روشهای گوناگونی را برای زیستن به وجود می آورد. به زبان ساده تر اقتصاد روستایی شیوه زندگی کردن را به روستایی می آموزد. بر اساس همین شیوه های تولید و توزیع کار بین روستائیان روابط اجتماعی شکل می گیرد که معمولاً این روابط با شیوه های تولید و روشهای معیشت منطبق است (<http://sk-roosta.ir>).

اقتصاد یا بازرگانی، مطالعه انسان است در کسب و کار معمولی در زندگی. اقتصاد به کاوش در این می‌پردازد که چگونه انسان درآمدش را کسب و آن را مصرف می‌کند؛ بنابراین، از یک جنبه مطالعه ثروت است و از جنبه مهم دیگر، بخشی از مطالعه خود انسان است. موضوع اقتصاد عبارت است از ثروت (کالاها، خدمات و منابع) از حیث چگونگی تولید، توزیع و مصرف آن. مقصود از ثروت جنبه مالی و ارزش کالاها و خدمات است، نه جنبه عینیت اموال؛ بنابراین ثروت از نظر ارزشمند بودن و مالیت موضوع اقتصاد است. جغرافیای اقتصادی علم مطالعه مکان، پراکندگی و سازمان فضایی فعالیت‌های اقتصادی در جهان است. جغرافیای اقتصادی به‌طور سنتی شاخه‌ای از علم جغرافیا به‌شمار می‌رود، اما در دهه‌های اخیر تأثیرات علمی و سیاسی قابل ملاحظه و پی در پی ای را به دست آورده است برخی اقتصاددانان آن را شاخه‌ای از علم اقتصاد نیز به‌شمار آورده‌اند. تاریخچه جغرافیای اقتصادی تحت تأثیر دیدگاه‌های مختلفی به‌ویژه دیدگاه‌های علم اقتصاد و جغرافیا بوده است.

جغرافیای اقتصادی شاخه‌ای از جغرافیای انسانی است که از اوایل قرن بیستم جای خود را به عنوان یک شاخه مستقل در علم جغرافیا باز نموده است. کارکرد این شاخه از علم جغرافیا سبب گردیده است تا در مدتی کم، تعداد در خور توجهی از دروس رشته جغرافیا تحت عنوان‌های جغرافیای جمعیت، جغرافیای کشاورزی، جغرافیای صنعتی، جغرافیای تجارت و بازرگانی را به خود اختصاص دهد. شناخت فضای جغرافیایی که متاثر از کنش‌های انسانی است، عمدتاً از طریق مطالعه در جغرافیای انسانی تأثیر می‌پذیرد زیرا شکل دهی فضای جغرافیایی و پیامد‌های آن را می‌توان متاثر از خواست بهره‌وری انسان از محیط دانست، بهره‌وری‌هایی که نمی‌تواند خارج از عملکرد زیر بخش‌های جغرافیای اقتصادی باشد. زیرا موضوع مطالعه جغرافیای اقتصادی، اشکال تولید و مکان‌های مصرف انواع تولیدات در سطح جهان است (مطیعی لنگرودی؛ ۱۳۸۱، ۶۸).

جغرافیای اقتصادی در سال ۱۸۸۲ برای نخستین بار توسط جرمن گوتز وارد ادبیات جغرافیایی شد. موضوع مورد مطالعه جغرافیای اقتصادی اشکال تولید و مکان‌های مصرف انواع تولیدات در سطح جهان است (جورج؛ ۱۹۷۲، ۵). یکی از شاخه‌های جغرافیای کشاورزی است که گاهی بنام جغرافیای بازرگانی شناخته می‌شود. جغرافیای اقتصادی از دو قسمت، یکی جغرافیا (عوامل مکانی) و دیگری اقتصاد (تولید، توزیع، مبادله و مصرف کالا) و بخش خدمات، ترکیب یافته است.

جغرافیای اقتصادی به دنبال هر چه بهتر شدن نوع معشیت و زندگی انسانها بوده و در این مورد کره زمین بالقوه مفید می باشد، لیکن فعالیتهای اقتصادی انسان در نواحی و مکانهای خاصی استقرار می یابند. در مورد محل گسترش فعالیتهای اقتصادی، مجموعه ای از عوامل طبیعی و اقتصادی در نظر گرفته میشود و پیشرفتهای فناورانه و تحولات اقتصادی باعث شکل گیری فعالیتهای اقتصادی در نواحی گوناگون نسبت به گذشته گردیده است، جغرافیای اقتصادی گستره وسیعی از تمام حوزه های فعالیت انسان را در ارتباط با محیط جغرافیایی مورد بحث و بررسی قرار میدهد تا روابط پیدا و پنهان عرصه های مختلف فعالیت در طول تاریخ تبیین و تفسیر کند. با توجه به تنوع حاکم در فعالیتهای اقتصادی و معیشتی متنوع پنج و نیم میلیارد ساکن سیاره زمین از نظر جغرافیای اقتصادی هرگز به دنبال بررسی تنوع نامحدود و شناخت روابط متقابل و جریانهای بیشمار میان پدیده های اقتصادی نیست.

در طول تاریخ زندگی جوامع بشری، بیماری ها به طرق مختلف بر زندگی فردی و اجتماعی انسان ها تأثیر داشته اند. بُعد اقتصادی زندگی انسان نیز از این تأثیر مستثنی نبوده است؛ به عبارت دیگر، سلامت و بهداشت بر بسیاری از ابعاد اقتصادی زندگی انسان ها مؤثر است (قنبری و راغفر، ۱۳۹۵) و زمانی که این بیماری ها جنبه همه گیری داشته باشند وسعت بحران ایجاد شده نیز بسیار زیاد خواهد بود.

۲- کووید ۱۹

هر بیماری قابل انتقال یا غیرقابل انتقال یا هر چیزی که سلامتی انسان و حیوانات را به خطر بیندازد، چنانچه موارد ابتلای آن بیش از حد انتظار باشد، اپیدمی، گفته می شود. اپیدمی شیوع بیماری در یک جامعه یا منطقه در مدت زمان مشخص است. اپیدمی ها می توانند بر اساس موقعیت بیماری، میزان مواجهه جمعیت با آن و موارد دیگر متفاوت باشند (<https://www.darmankade.com>). کرونا ویروسها گروهی از ویروسها هستند که هم در انسان و هم در برخی حیوانات میتوانند باعث بیماری شوند. در انسان چندین نوع ویروس باعث عفونتهای تنفسی می شوند از سرماخوردگی گرفته تا بیماریهای شدیدتر مانند سندرم تنفسی خاورمیانه و سندروم تنفسی حاد شدید (رهنما و بازرگان؛ ۱۳۹۹، ۲۸). کووید ۱۹ نوعی بیماری عفونی است که اخیراً کشف شده است. این ویروس و بیماری جدید آن تا قبل از شروع شیوع بیماری در ووهان چین در دسامبر ۲۰۱۹ ناشناخته بود. بیماری ایجاد شده با ویروس کرونا که به آن بیماری کرونا ۲۰۱۹ (COVID-19) می گویند، اولین بار در ووهان چین شناسایی شد. CO مخفف کرونا، VI مخفف ویروس و D به معنی بیماری (در انگلیسی) می باشد (<https://www.unicef.org>).

بیشتر علائم مشابه آنفولانزا، سرماخوردگی معمولی است، به همین دلیل برای تایید این که کسی کووید-۱۹ گرفته باشد، بایستی آزمایش شود. علائم ممکن است بین ۲ تا ۱۴ روز پس از قرار گرفتن در معرض ویروس بروز کند و از بیماری بسیار خفیف تا شدید متغیر باشد. برخی افراد آلوده هیچ علائمی ندارند. شایع‌ترین علائم شامل تب، سرفه خشک و خستگی است. سایر علائم عبارتند از: تنگی نفس، درد یا فشار در قفسه سینه، بدن درد و دردهای عضلانی، سردرد، از دست دادن حس بویایی یا چشایی، گیجی، گلودرد، گرفتگی بینی یا آبریزش بینی، اسهال، حالت تهوع و استفراغ، درد شکمی و بثورات پوستی. علاوه بر این علائم، نوزادان ممکن است به هنگام شیردهی مشکل داشته باشند.

برخی از بیماران ممکن است درد، احتقان بینی، آبریزش بینی، گلودرد یا اسهال داشته باشند. این علائم معمولاً خفیف است و به تدریج شروع می‌شود. برخی از افراد آلوده می‌شوند اما علائمی ندارند و احساس ناخوشی نمی‌کنند. بیشتر افراد حدود ۸۰٪ بدون نیاز به درمان خاص، از این بیماری بهبود می‌یابند. از هر ۶ نفری که مبتلا به COVID-۱۹ می‌شوند ۱ نفر به طور جدی بیمار می‌شوند و در تنفس دچار مشکل می‌شوند. افراد مسن و افراد دارای مشکلات پزشکی اساسی مانند فشار خون بالا، مشکلات قلبی یا دیابت بیشتر احتمال دارد به بیماری جدی مبتلا شوند. حدود ۲٪ از مبتلایان به این بیماری فوت شده‌اند. افراد مبتلا به تب، سرفه و مشکل در تنفس باید به دنبال مراقبت پزشکی باشند (<https://iums.ac.ir>).

روشهای انتشار آن هنوز به طور دقیق شناسایی نشده است و از طرف دیگر شواهد کافی برای مصون بودن فرد بهبود یافته در برابر ابتلای مجدد وجود ندارد. در مطالعات مختلف داخلی و بین‌المللی نیز این سردرگمی در مدلسازی شیوع بیماری به وضوح ملاحظه می‌شود. این درحالی است که جهت بررسی آثار سیاستهای مختلف دولت در این خصوص و پیش‌بینی بنگاهها و صاحبان کسب و کار از وضعیت آینده اقتصادی کشور نیاز به وجود مدلی است که بتواند برآوردی از شیوع بیماری با توجه به سیاستهای اتخاذی داشته باشد.

شیوع کرونا در ایران، دقیقاً در زمانی شدت گرفت که به رسم هزارساله، ایرانیان خود را برای مراسم نوروز آماده می‌کردند و این به آن معنی است که بسیاری از کسب و کارهای فردی مانند دست‌فروشی تا کسب و کارهای کوچک و بزرگ، بخش مهمی از درآمد سالیانه خود را به این ایام وابسته میدانستند؛ بسیاری از آنها با توجه به تجربیات سالهای گذشته خود از چندین ماه قبل به این امید بودند که در شب عید سال ۱۳۹۹ با افزایش فروش

خود بتوانند قدری از مشکلات و التهابات اقتصادی سال ۱۳۹۸ را که از آبانماه آن به صورت عدیده‌های افزایش یافته بود بکاهند؛ که ناگهان با پخش خبر شیوع ویروس کرونا در ایران از هفته اول اسفندماه، ایجاد ترس عمومی، تعطیلی مدارس و دانشگاهها، خلوت شدن خیابانها، فروشگاهها و احتمال عدم برگزاری مراسم عید سال ۱۳۹۹، تمام برنامه های کسب درآمدی و حتی زندگی معمولی و روتین مردم را متوقف ساخت. بسیاری از مشاغل و کسب و کارها با کاهش تقاضا و فروش کالاها و خدمات خود مواجه شدند و هزینه های اقتصادی را به دهک های مختلف درآمدی تحمیل کرد (معاونت پژوهشهای اقتصادی دفتر: مطالعات اقتصادی؛ ۱۳۹۹، ۳).

۳- پیشینه تحقیق

جدول شماره (۱): تحقیقات و مطالعات مرتبط با موضوع مورد مطالعه

ردیف	نام محقق	سال	نام اثر	نتایج و توضیحات
۱	اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی استان اصفهان	۱۳۹۹	ویروس کرونا، اختلال در زنجیره تأمین جهانی و نحوه مقابله بنگاه ها	نتایج نشان می دهد که بیشترین آسیب ها در بخش های خدماتی، گردشگری، هتل داری و رستوران، خرده فروشی، حمل و نقل، پوشاک، و آموزش روی داده است.
۲	سجادی و همکاران	۱۳۹۹	تأثیر کرونا بر اقتصاد ورزش	نتایج نشان می دهد که ویروس کووید - ۱۹ به اقتصاد ورزش ضربه جبران ناپذیری وارد کرده است و مشخص نیست اثرات نامطلوب کرونا بر وضعیت اقتصادی اجتماعی تا چه زمان ادامه خواهد داشت.
۳	طاهر نیا و حسونند	۱۳۹۹	پیامدهای اقتصادی ناشی از بیماری کووید- ۱۹ بر اقتصاد ایران؛ با تأکید بر اشتغال	نتایج نشان می دهد که تغییرات اشتغال و بیکاری طی زمستان ۱۳۹۸ و بهار ۱۳۹۹ نسبت به فصول مشابه سال قبل، دارای روند کاهشی در اشتغال و افزایشی در بیکاری بوده است. این تغییرات که باتوجه به اوج گرفتن شیوع کرونا افزایش می یافت دال بر تغییرات بازار نیروی کار و سایر بخش های حوزه اقتصادی است که این بازار را تحت تأثیر قرار داده است.
۴	راهنما و بازرگان	۱۳۹۹	مدلسازی الگوی پخش فضایی ویروس کووید- ۱۹ در مناطق روستایی و شهری ایران	نتایج حاصل از تحقیق بیانگر آن است که مهمترین عامل جغرافیایی انتشار ویروس کرونا در کشور، فاصله و مجاورت مکانی استانهای درگیر با این بیماری بوده و از الگوی پخش فضایی سازش پذیر تبعیت میکند.
۵	حجتی و حجتی	۱۳۹۹	مقابله با شیوع ویروس کرونا (۴۰) ارزیابی ابعاد اقتصاد کلان شیوع ویروس کرونا	بر این نکته اشاره داشتند که کاهش تقاضا برای صادرات محصولات ایران و (به طور کلی کاهش تجارت جهانی) تقاضای کل را در حوزه تجارت خارجی متأثر می کند. در بخش داخلی نیز تقاضای کل هم به دلیل کاهش درآمد خانوار هم کاهش برخی کالاها و خدماتیکه به شیوع بیشتر ویروس دامن می زنند، مانند حمل و نقل،

				رستوران و هتل داری، و پوشاک را تحت تأثیر قرار می دهد. از طرف دیگر، عرضه کل اقتصاد نیز به دلیل اختلال در شبکه تأمین مواد اولیه و محدودیت فعالیت برخی از واحدهای صنفی با شوک عرضه مواجه شده است.
۶	مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی و آب اتاق ایران	۱۳۹۹	اثرات اقتصادی کرونا بر کسب و کارهای بخش کشاورزی	بخش عمده ای از کسب و کارهای کشاورزی با تغییر در الگوی مصرف خانوار و کاهش و تغییر نوع تقاضا از طرف مصرف کنندگان مواجه شده اند و از طرف دیگر با چالش هایی نظیر بیماری پرسنل، ناتوانی در بازپرداخت بدهی مالی، کاهش تولید، افزایش فساد محصولات، افزایش هزینه های تولید، کاهش درآمد، و افزایش شدید قیمت نهاده های تولیدی مواجه شده اند.
۷	کریم زاده و همکاران	۱۳۹۹	تحلیل ادراک محیطی جامعه روستایی از شیوع ویروس کرونا در بخش مرکزی، شهرستان ورزقان	شیوع ویروس در زمان بندی فعالیت کشاورزان، توجه به پس انداز، فعالیت اقامتگاه های گردشگری روستایی و رونق کسب و کارهای روستایی و نیز سرمایه اجتماعی اثر منفی داشته است.
۸	میرنظامی و رجیبی	۱۳۹۹	برآورد خسارت اقتصادی ناشی از اپیدمی بیماری کوید-۱۹ در ایران: مدل سازی هفت سناریو. سیاست نامه علم و فناوری	نتایج این مطالعه حاکی از آن است که در اقتصاد ایران به بخشهای (هتلها و رستورانها - حمل و نقل - تولید مواد معدنی نفتی و شیمیایی و غیرفلزی) بیشترین آسیب و به بخشهای (مدیریت عمومی - برق و ماشین آلات - پست و ارتباطات) کمترین آسیب رسیده است.
۹	تاجری مقدم و همکاران	۱۳۹۹	تحلیل رفتارهای پیشگیرانه در مقابله با ویروس کرونا مورد: نواحی روستایی شهرستان دشتستان	براساس مدل یکپارچه تنوری رفتار برنامه ریزی شده و مدل اعتقادات سلامت، متغیرهای تمایل، نگرش، منافع درک شده، راهنمای عمل، هنجار ذهنی و خودکارآمدی در مجموع قادرند ۶۶ درصد از تغییرات رفتار پیشگیرانه جوانان روستایی را تبیین کنند. نتایج این مطالعه نه تنها شواهد تجربی بیشتری را برای رفتار پیشگیرانه جوانان روستایی در مقابله با ویروس کرونا ارائه میدهد، اطلاعاتی برای تدوین سیاستها و دستورالعملهای وزارت بهداشت برای پیشگیری و جلوگیری از شیوع بیشتر این بیماری در روستاها ارائه کرده است.
۱۰	افضلی و زارع مهرجردی	۱۴۰۰	بررسی تأثیر کرونا بر افول کسب و کار تعاونی های کشاورزی	نیز کاهش پاسخ گویی به نیازهای بازار (عملکرد بازاریابی)، کاهش میزان جذب سرمایه سرمایه گذاران (عملکرد مالی)، کاهش به کارگیری و استفاده از نیروهای متخصص در بخش (عملکرد ارتباطی)، کاهش ریسک پذیری (عملکرد نوآورانه)، و کاهش میزان انعطاف پذیری شرکت در تولید محصولات متناسب با نیاز بازار (عملکرد تولیدی) را به ترتیب دارای بیشترین تأثیرپذیری از اثرهای کرونا بر عملکرد تعاونی های کشاورزی دانسته اند.
۱۱	ربیعی و تک روستا	۱۴۰۰	بررسی و تبیین تأثیرات کرونا بر اقتصاد مناطق	در پژوهش خود تشریح کردند که چگونه کرونا سبب اشتغال ناپایدار، درآمد ناپایدار، افزایش فقر روستایی، و کاهش سرمایه گذاری در اقتصاد روستا شده است.

	روستایی، نمونه موردی روستای اشکور علیا			
۱۲	تأثیر شیوع بیماری کرونا بر مشارکت زنان روستایی در فعالیتهای کشاورزی مطالعه: شهرستان دلفان	۱۴۰۰	حسین پور و همکاران	نتایج پژوهش نشان داد که شیوع ویروس کرونا تأثیر منفی بر مشارکت زنان در فعالیتهای کشاورزی داشته و باعث شده میزان مشارکت پس از شیوع ویروس کرونا کاهش پیدا کند. فقط پرورش حیوانات اهلی، کار روزمزد در مزارع و کاشت بذر و نهال نسبت به قبل از شیوع ویروس کرونا کاهش محسوسی پیدا نکرده بود. همچنین عواملی مانند دسترسی به بازار، نوع کشت، سطح زیر کشت، شرکت در کلاسهای ترویجی و دسترسی به خدمات کشاورزی رابطه مثبت و معناداری با میزان مشارکت زنان در فعالیت- های کشاورزی نشان دادند.
۱۳	تأثیرات کووید ۱۹ بر اقتصاد روستایی هند	۲۰۲۰	سینگ	بیان میکند مطالعه حاضر بینشهایی در مورد وضعیت کارگران مهاجر و تأثیر کوید ۱۹ بر اقتصاد روستایی در هند ارائه میدهد. یافته اصلی این تحقیق حاکی از آن است که ۴۰۰ میلیون کارگر در هند در اقتصاد غیر رسمی در معرض خطر فقر بیشتر در بحران قرار دارند. گزارش کم موارد کووید ۱۹ به دلیل آزمایش کم است. مهاجرت معکوس فشار مضاعفی بر کشاورزی و اقتصاد روستایی ایجاد خواهد کرد که منجر به سقوط تعداد قابل توجهی از مردم در فقر شدید خواهد شد. کووید ۱۹ تأثیر کوتاه مدت و بلند مدت بر اقتصاد روستایی در هند خواهد داشت.
۱۴	پیامدهای کووید ۱۹ بر اقتصاد روستایی	۲۰۲۰	فیلیپسون	بیان میکند با استفاده از شواهد فعلی بریتانیا و همچنین درس- هایی از شیوع بیماری آنفولانزا در سال ۲۰۰۱ و بحران های مالی ۲۰۰۷/۲۰۰۸، اثرات احتمالی اقتصادی بر تقاضا و عرضه را با توجه به وضعیت کشاورزی و همچنین بحث در مورد پیامدهای آن برای جوامع روستایی را مد نظر قرار داده است.
۱۵	Economic Impacts of COVID-19 on Food and Agricultural Markets	۲۰۲۰	اندرسون	پیش بینی کرده است که کووید- ۱۹ موجب وقفه در تولیدات و فعالیت های اقتصادی در سراسر جهان شده است.
۱۶	Optimal control of prevention and treatment in a basic macroeconomic	۲۰۲۰	لاتور و همکاران	نتایج نشان داد که تخصیص بهینگی به میزان عفونت اپیدمی بستگی دارد.
۱۷	Sectoral effects of social distancing	۲۰۲۰	نوال باروت و همکاران	نتایج مطالعات آنها حاکی از آن است قرنطینه عمومی اعم از تعطیلی اداری، دبیرستانها، مهدکودک ها و سایر بخشها میتواند تا ۵/۶ درصد تولید ناخالص داخلی فرانسه را کاهش دهد. همچنین در این میان تولید ناخالص کشور دانمارک و بلغارستان به ترتیب کمترین و بالاترین تاثیر را خواهند پذیرفت به بیان دیگر تولید ناخالص دانمارک طی شش هفته قرنطینه عمومی ۴/۳ و بلغارستان ۹/۳ درصد کاهش خواهد یافت.

یافته های تحقیق

تاثیر کرونا بر کشاورزی و امنیت غذایی

ویروس کووید- ۱۹ پیامدهای اقتصادی بسیاری را در پی داشته و تقریباً همه کشورهای دنیا از آن متأثر شده و بنابراین انتظار می رود تا اقتصاد جهانی سال ۲۰۲۰ را با یک رکود قابل توجه سپری کند. در این میان، ایران نیز مانند بسیاری از کشورهای درگیر این همه گیر جهانی شده و در نتیجه از پیامدهای اقتصادی ناشی از آن رنج می برد. کشاورزی در ایران یکی از خصوصی ترین بخش های اقتصادی است و بیش از ۹۰ درصد آن به صورت کاملاً رقابتی اداره می شود و سهم ۱۰ درصدی از تولید و ۱۸ درصدی از اشتغال کشور را به خود اختصاص داده است. این بخش رکن اساسی در تامین امنیت غذایی بوده و ناپایداری آن چالش های فراوانی در مسیر رشد و توسعه اقتصاد کشور ایجاد خواهد کرد. بخش کشاورزی به دلیل تامین امنیت غذایی و تامین معیشت بخشی از جمعیت کشور به طور مستقیم و غیرمستقیم از اهمیت ویژه ای در اقتصاد کشور برخوردار است. بررسی پیامدها و آماده شدن فعال در قبال آنها، یکی از راه های مهم برای کاستن از نگرانی و استرس در خصوص بحران ها است. کرونا اتفاقی منفی برای اقتصاد اکثر کشورهای دنیا از جمله ایران است و اغلب مشکلات ایجاد شده یا قابل پیش بینی آن در ایران مشابه دیگر کشورهای جهان است. البته، بررسی اثر واقعی ویروس کرونا بر اقتصاد کشاورزی نیازمند ارزیابی داده های مرتبط با زنجیره های تأمین، عرضه، و تقاضای محصولات کشاورزی است که خود متأثر از مواردی است همچون میزان تقاضا، قیمت انرژی و کالاهای پسین و پیشین این بخش، زیرا این بخش رکن اساسی در تامین امنیت غذایی بوده و ناپایداری آن چالش های فراوانی در مسیر رشد و توسعه اقتصادی هر کشوری ایجاد خواهد کرد.

فائو (۲۰۲۰) در گزارش خود عنوان میکند که تأثیرات کامل بیماری کرونا بر امنیت غذایی و سیستم های غذایی و کشاورزی کماکان در حال آشکار شدن است و شیوع آن، میتواند تأثیرات منفی قابل توجهی بر تمامی افراد دخیل در سراسر زنجیره تأمین غذا داشته باشد. لذا همه گیری ناشی از ویروس کرونا تأثیر مهمی بر کشاورزی داشته است و بیشتر این تأثیر بر جمعیت آسیب پذیر کشاورزان وارد شده است (حسین پور و همکاران؛ ۱۴۰۰، ۲۴۹).

با پیشرفت بیماری اوضاع بدتر میشود و محدودیتهای حرکتی بیشتر و بیشتر میکند و باعث کمبود نیروی کار برای برداشت میشود. با توجه به حداقل رسیدن تماس انسانی در طی همه-گیری این ویروس فعالیتهایی مانند کاشت، آبیاری، کنترل علف های هرز و برداشت محصول به تاخیر افتاده است و از اینرو فعالیتهای کشاورزی کاهش پیدا

کرده است. و اگر کشاورزان نتواند در زمینهای کشاورزی خود فعالیت داشته باشند عرضه محصولات به بازارهای خرید و فروش کاهش پیدا میکند که این امر علاوه بر افزایش قیمت محصولات موجب آسیب جدی به کشاورزان حاشیهای خواهد.

از این رو کشاورزان برای ارائه محصولات خود به بازار دچار مشکل میشوند همچنین این بیماری سبب افزایش بیکاری در مناطق روستایی بخصوص در کشورهای در حال توسعه شده است. کارگران مهاجر و کارگران روز مزد پس از انتشار ویروس به منازل خود رفته به همین دلیل سبب کمبود نیروی انسانی برای کار در مزارع میشود و سبب زیانهای مالی به کشاورزان میشود. این ویروس خطرناک اختلال بزرگی در زنجیره تامین و تصمیمات محصولات کشاورزی برای فصول آینده کشاورزی نیز به وجود آورده است همین امر جامعه کشاورزان را متحمل خسارات سنگین مالی و روحی کرده است. غیر از کمبود نیروی کار، اختلال در حمل و نقل، تعطیلی و قرنطینه عمومی، محدودیت تجارت و مسافرت و کاهش مراودات بین المللی نیز موجب کند شدن اقتصاد میشوند. در این میان کشاورزان خرد نواحی روستایی با شرایطی مواجه هستند که منجر به کاهش درآمدزایی آنها شده است و در صورتی که بحران شدیدتر شود، روزه روز توانایی کشاورزان هم برای تولید مواد غذایی رو به تحلیل خواهد رفت.

بر اساس پیش بینیهای انجام شده توسط سازمان توسعه و همکاریهای اقتصادی در تمام اقتصادها بیشترین آسیب را خرده فروشی و عمده فروشی و املاک و مستغلات دیده اند. در سایر بخشها، کشورها شاهد آسیبهای متفاوتی هستند. تعطیلی صنایع ساخت در بخش حمل و نقل در بعضی از کشورها آسیب جدی به اقتصاد وارد کرده است، درحالیکه کاهش فعالیتهای گردشگری و تفریحی در برخی دیگر از اقتصادها آسیب بیشتری به جای گذاشته است. این تفاوتها به دلیل تفاوت ترکیب تولید کشورها است. اقتصادهایی که گردشگری در آنها سهم عمده ای دارد، اعمال قرنطینه و محدودیتهای سفر به شدت آنها را تحت تأثیر قرار میدهد. از طرف دیگر، کشورهایی که دارای بخش کشاورزی و معدن نسبتاً قابل توجهی هستند، از جمله کشورهای نفت خیز، ممکن است اثرات اولیه کمتری را در این ارتباط احساس کنند، اگرچه در نهایت، تولید در اثر کاهش تقاضای جهانی برای کالا متأثر خواهد شد. تأثیر تعطیلی مشاغل بر کاهش تولید اقتصادهای پیشرفته و اقتصادهای بزرگ نوظهور ۱۵٪ یا بیشتر و در اقتصادهای متوسط تا ۲۵٪ ارزیابی میشود. از طرفی سقوط جهانی در تقاضا برای هتل ها و رستوران ها، قیمت کالاهای کشاورزی را تا ۲۰ درصد کاهش داد. کشورها در سراسر جهان به اعمال پروتکل های بهداشتی برای مهار گسترش بیماری متحمل شدند، از جمله؛ رعایت فاصله اجتماعی، اجتناب از مسافرت های غیر ضروری و ممنوعیت از اجتماع

و تجمع، خرید وحشت کمبودهای فراتر از قفسه های سوپرمارکت ها را پیچیده تر کرد. انجمن دامپزشکی آمریکا (AVMA) نسبت به مقادیر کم داروهای حیوانی ابراز از چندین تأمین کننده بزرگ دارویی ابراز نگرانی کرد.

بر اساس آخرین تعریف سازمان جهانی بهداشت، امنیت غذایی عبارت است از دسترسی همه مردم در تمام اوقات و نقاط به غذای کافی و سالم برای زندگی فعال و سالم COVID-۱۹ دسترسی به غذا را عمدتاً از طریق از دست دادن درآمد و دارایی، که توانایی خرید غذا را خدشه دار میکند، تهدید میکند. فقیرترین خانوارها حدود ۷۰ درصد از درآمد خود را صرف غذا می کنند و دسترسی محدودی به بازارهای مالی دارند، امنیت غذایی آنها را به ویژه در برابر شوکهای درآمد آسیب پذیر می کند. عوامل مؤثر بر امنیت غذایی به دو بخش عمده: عوامل تأثیرگذار مستقیم (تولید، مصرف و تجارت غذا) و غیرمستقیم (جنگ، بلایای طبیعی و الگوی مصرفی جامعه) تقسیم میشوند. بلایای طبیعی، گسیختگیهای شدید جغرافیایی یا شرایط اضطراری با شدت بالا بوده که نتایجی همچون صدمات جانی و مالی به همراه داشته و با روشهای معمول و منابع موجود هم نمی توان به طور مؤثر آن را کنترل کرد (طزرچی و رباطی؛ ۱۳۹۹، ۷۷۸). با این حال بحران کرونا اثراتی بر کشاورزی در بخش های مختلف داشته که در ادامه به این اثرها می پردازیم.

فساد پذیری محصولات

بیشتر محصولات کشاورزان به ویژه صیفی جات و محصولات گلخانه ای مانند گل های زینتی متأسفانه به دلیل شرایط پیش آمده روی دست تولیدکنندگان مانده است و خریداری برای آن ها وجود ندارد و این محصولات به دلیل کاهش تقاضا ۱۵ تا ۲۰ درصد کاهش قیمت داشته اند. بسیاری از کشاورزان با مشکلاتی از قبیل روزهای بیشتر ذخیره سازی محصولاتشان روبه رو شده اند که عملاً کیفیت محصول را کاهش داده و یا موجب از بین رفتن محصول شده است. فصل بهار برای کشاورزان زمان کاشت و یا برداشت است و زمانی بسیار حیاتی تلقی می شود اما با وجود همه گیری کرونا بازارهای جهانی بیش از پیش غیرقابل پیش بینی شده اند. علاوه بر این، عدم دسترسی به کودهای معدنی در این شرایط نیز به عدم اطمینان از کیفیت محصولات آینده دامن می زند. بحران های مرتبط با سیستم غذایی اتفاق تازه ای در تاریخ بشریت نیستند بر همین اساس در حال حاضر بسیاری از مردم به دلیل نگرانی از کاهش عرضه محصولات کشاورزی هر روز به کاشت اقلام ضروری در حیاط خانه خود اقدام می کنند. این اقدام

فشار موجود برای تولیدات بیشتر را تاحدی کاهش می‌دهد و تأثیرات مثبت بسیاری دارد (درک بهتر سیستم غذایی، مصرف مواد غذایی تازه و سالم و ...). (<https://abanagri.com>).

اثرات عرضه و تقاضا

متأسفانه کشور ایران از جمله کشورهایی به شمار می‌رود که در آن انتشار ویروس کرونا نسبتاً بالاست. شیوع ویروس کرونا علاوه بر تهدید گسترده و عمیقی که برای سلامت جامعه ایجاد کرده است، همه فعالیت‌های جمعی از جمله فعالیت‌های اقتصادی را نیز متأثر ساخته است. اقتصاد ایران فشارهای دوگانه تحریم و تبعات ویروس کرونا را توأمان تجربه می‌کند، هرچند اقتصاددانان بر این باور هستند که چنانچه سریعتر واکسنی برای کرونا یافت شود، افتها کمتر بوده و اقتصاد سریعتر به روال عادی باز می‌گردد (طاهری نمهیل؛ ۱۳۹۹، ۱۷۳).

شیوع ویروس کرونا به متأثر شدن شدید تقاضای کل و عرضه کل در اقتصاد ایران منجر شده است؛ به صورتی که در بخش تقاضا مصرف خانوار به علت کاهش درآمد، عدم تمایل برای خرید، افزایش پس‌انداز به دلیل نا اطمینانی از آینده و کاهش صادرات؛ به دلیل ملاحظات تحریمی و بهداشتی کشورهای طرف تجاری به شدت کاهش پیدا کرده است. از طرف عرضه نیز با شوک‌هایی مانند تعطیلی اجباری بخش عمده‌ای از خدمات، افزایش هزینه و سخت شدن واردات مواد اولیه و آسیب دیدن زنجیره تولید کالا روبه‌رو است (<https://www.asianews.ir>).

تأثیرات بیماری همه‌گیر کرونا بر تقاضا به‌عنوان مهم‌ترین تأثیر بیماری بر کشاورزی توصیف می‌شود. مردم به دلیل ترس از طولانی شدن قرنطینه، افزایش قیمت محصولات و یا نایاب شدن برخی کالاها به دلیل مشکلات موجود در عرضه اقدام به خریدهای هیجانی و غیرمعقول کردند. این اقدام سوپرمارکت‌ها را برای تأمین نیاز مصرف‌کنندگان در شرایط دشواری قرار داد. مردم بیشتر تمایل داشتند محصولات تهیه کنند که مدت زمانی ماندگاری داشته باشد. محصولاتی که مردم بیشتر به خرید آن‌ها اقدام می‌کنند شامل غلات، حبوبات، نان، خشکبار و مواد غذایی آماده و فرآوری شده است و خرید افسار گسیخته و هیجانی می‌تواند باعث افزایش تورم در سطح جهان شود (<https://abanagri.com>).

شوک ناشی از کرونا، اقتصاد را هم با شوک عرضه و هم با شوک تقاضا مواجه می‌سازد. از یک طرف عرضه نیروی کار کاهش یافته و از طرف دیگر در تأمین مواد اولیه تولید نیز مشکلاتی ایجاد شده است (شوک عرضه). شوک

عرضه، شوک تقاضا را به همراه خواهد داشت. تعطیلی کسب و کارها، منجر به تعدیل نیروی کار میشود و کاهش درآمد خانوار، کاهش تقاضا را به همراه دارد. از طرف دیگر عدم اطمینان نسبت به آینده، خانوار را به تصمیم پس انداز بیشتر و به تعویق انداختن خرید اقلام غیرضروری ترغیب میکند. همین امر کاهش تقاضای کل بیشتری را موجب میشود؛ بنابراین انتظار می‌رود رکود اقتصادی ناشی از شوک ارزی و تحریم‌ها تشدید شود و لذا لازم است تا سیاستهای حمایتی هم از خانوار و هم از کسب و کار صورت گیرد (طاهرهی نمهیل؛ ۱۳۹۹، ۱۷۳-۱۷۴).

از نظر اثرات کرونا بر تقاضا، تقریباً میتوان بیان نمود که بسیاری از کالاها و خدمات مصرف شده، کالاها و خدماتی هستند که در خارج از منزل وجود دارند و در نهایت کالاها و خدمات تجاری تحت تاثیر این عامل قرار گرفته و با کاهش روز افزونی روبرو خواهند شد. در واقع با برهم خوردن میزان تقاضا برای کالا و خدمات به علت محدودیتهای دولتها میتوان شاهد تغییرات در مشاغل و همچنین امکانات و ظرفیتهای ساختارهای اقتصادی در این نواحی بود. در واقع با کاهش تقاضا، عرضه نیز کاهش یافته و این عامل بر بهره‌وری نیروی کار نیز تاثیر گذار است زیرا می‌تواند زمین و سرمایه را نیز تحت تاثیرات خود قرار دهد.

نیروی کار

همه‌گیری کووید-۱۹ بازارهای کار در سراسر جهان در سال ۲۰۲۰ را مختل کرد. پیامدهای کوتاه مدت آن ناگهانی و اغلب بسیار شدید بود. میلیون‌ها نفر از کار اخراج شدند یا شغل خود را از دست دادند و دیگران به سرعت با کار کردن در خانه یا بستن شرکتهای خود سازگار شدند (<https://blog.iran.hr>).

یکی دیگر از آثار مهم کرونا بر کشاورزی مربوط به نیروی کار است. اگر کشاورزان نتوانند نیروی کار لازم را بیابند بخشی از محصولاتشان از بین خواهد رفت. نیروی کار کشاورزی به طور هم‌زمان ترس از دست دادن شغل و درآمد و آلوده شدن به ویروس در حین کار دارند. همان‌طور که به مردم آموزش داده می‌شود و انتظار می‌رود در خانه بمانند، زنجیره تأمین مواد غذایی علاوه بر موارد طبیعی مؤثر در روند تولید ممکن است اختلالات بیشتری تجربه کند. کارمندان با اهمیتی در این زنجیره مانند رانندگان حمل‌ونقل، کارگران کشتی ممکن است بیمار شوند، قرنطینه شوند و یا مجبور به ماندن در خانه باشند. این مسائل تأثیرات اولیه را تشدید می‌کند. ساعت‌های کاری طولانی‌تر و فشار بر نیروی کار می‌تواند سلامت جسمی و روحی افراد را در معرض خطر قرار دهد و در نهایت به

کمیود نیروی کار بیشتر منجر شود. بازه‌های زمانی کوتاه برای محصولات فسادپذیر کشاورزی نیز فشار شدیدی بر نیروی کار غیر کشاورز برای بسته‌بندی، انتقال و ذخیره‌سازی وارد می‌آورد.

از آنجاکه بیماری کرونا جریان آزادکار را محدود می‌کند کشاورزان نگران هستند که نتوانند نیروی کار مورد نیاز را به‌خصوص برای فصل کاشت و برداشت استخدام کنند. در کشاورزی به طور عمده بخش اعظمی از نیروی کار به‌صورت پاره وقت و یا فصلی استخدام می‌شوند و گسترش بیماری به‌وضوح باعث کمیود نیروی کار مزرعه شده است (<https://abanagri.com>). در واقع، کرونا بر عرضه نیروی کار در فرایند تولید و زمان ارائه محصول بر مصرف‌کنندگان (همکاران، ۱۳۹۸) و از طریق تضعیف و حذف نیروی کار فعال کشاورزی در فعالیت‌های مختلف باعث اختلال در چرخه تولید و فرآوری محصولات متعدد دامی، زراعی، باغی، و آبی، که کاربرند، می‌شود. با ماندن در خانه پس از شیوع کرونا، رهاکردن شغل به دلیل ترس از مبتلا شدن به بیماری یا اعمال قرنطینه، عرضه نیروی کار کاهش می‌یابد (نجفی علمدارلو و یونسیان؛ ۱۳۹۹) در این رابطه کمیود نیروی کار به دلیل ترس از انتقال ویروس در نهایت به هدر رفتن محصول تولیدی منجر می‌شود که در این رابطه بیشترین آسیب متوجه کارگران خصوصاً کارگران مهاجر در بخش کشاورزی است (سام خانیانی، ۱۳۹۹).

حمل و نقل

پس از وقوع اپیدمی ویروس کرونا معهود افرادی در سرتاسر جهان نام این ویروس را شنیده بودند. در ۱۹ فوریه سال ۲۰۲۰ میلادی، اعلامیه هشدار دهنده از سوی سازمان بهداشت جهانی منتشر گردید که این ویروس تهدید کننده، توانسته تا به حال صدمات اجتماعی و اقتصادی و به از بین رفتن بخش مهمی از سرمایه‌ها و ناوگان‌های حمل و نقل وارد کند. در حال حاضر با وجود اپیدمی، ویروس کرونا یکی از چالش‌های مهم در حمل و نقل را به وجود آورده است (فرزام منش و همکاران؛ ۱۳۹۹، ۱).

بیشتر کشورهای گرفتار کرونا، حوزه تولید و معاملات تجاری خود را به طور خاص در حوزه فرآورده‌های خوراکی، کالاهای پزشکی و بهداشتی متمرکز نموده و واردات سایر اقلام را به حالت تعلیق یا تعطیل درآوردند. این موضوع باعث افت شدید صادرات و واردات مواد خام و اولیه، کالاهای نیم ساخته و ساخته شده، خودرو و قطعات یدکی و لاستیک و پلاستیک، کالاهای ساختمانی پروژه ای، البسه، کالاهای لوکس، فولاد، نفت و فرآورده‌های نفتی و

پتروشیمی... گردیده است. با کاهش معاملات بین المللی و تقلیل واردات، صادرات و ترانزیت فیما بین کشورها، حجم تقاضا برای حمل کاهش یافته و ناوگان های تجاری فعال در این عرصه (هوایی، دریایی و جاده ای) با مقدار کمتری از کالا مواجه و خیلی از سفرهای از قبل برنامه ریزی شده آنان نیز کنسل گردید.

از دیگر پیامدهای دیگر توقف بسیاری از پروازهایی بوده که احتمال داشت مسافران ناقل بیماری را جابه جا کنند. اختلال، به خصوص برای هواپیماهایی که به طور هم زمان برای مسافران و باربری استفاده می شود، زنجیره تأمین برخی محصولات نهایی، مانند گل های بریده شده و غذاهای دریایی، را مختل کرده است. دو موج عمده از این اختلالات وجود دارد: اولین مورد ایجاد اختلال در طرف عرضه است و موج دوم نتیجه کاهش تقاضا خواهد بود.

درواقع، یافته ها حکایت از آن دارد این بیماری بر همه اجزای سیستم غذایی از جمله عرضه اولیه محصول تا فرآوری، تجارت، و همچنین سیستم حمل و نقل ملی و بین المللی و تقاضای واسطه و نهایی برای محصولات، زنجیره تأمین، تقاضا و نقدینگی، عرضه نیروی کار، مصرف کالاها و خدمات، و به ویژه درآمد مصرف کنندگان و تولیدکنندگان محصولات کشاورزی در کوتاه مدت و بلندمدت و بازار نهاده ها مانند بازار کار و سرمایه نیز تأثیرات مهم و مخربی گذاشته و مشکلات متعددی ایجاد کرده است (سازمان بین المللی کار، ۲۰۲۰).

تأثیر کرونا بر کسب و کار - گردشگری و صنایع دستی

آثار اقتصادی شیوع این ویروس بر کسب و کارها و فعالیتهای اقتصادی در کشور را می توان از ابعاد مختلف مورد بررسی قرار داد. نگرانی نسبت به شیوع ویروس بر رفتار مصرفی خانوارها اثرگذار است. از سوی دیگر با کاهش تقاضا، بنگاه های اقتصادی، کسب و کارها بویژه کسب و کارهای کوچک تحت تأثیر شیوع ویروس کرونا قرار می گیرند. امروزه صنایع دستی نه صرفاً با رویکردهای فرهنگی که با رویکردهای اقتصادی و اجتماعی مورد توجه جوامع مختلف قرار گرفته است؛ به گونه ای که به ادعای سازمان های متولی فرش دستباف و صنایع دستی در حدود ۵/۲ میلیون نفر کارگر ماهر (به صورت رسمی و غیررسمی) در این بخش فعالیت می کنند. گزارش مرکز پژوهش های مجلس عنوان می کند که بحران کرونا تأثیرات فراوانی بر مشاغل و کسب و کارهای حوزه صنایع دستی داشته و موجب شده است که فعالیت رسمی ۱۴۴.۵۳۵ کارگاه شناسایی شده و دارای مجوز از معاونت صنایع دستی وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی که حدود ۴۵۰ هزار شغل رسمی را ایجاد نموده اند با مخاطره جدی روبه رو شود. بررسی ها نشان می دهد که لغو بازارچه های موقت نوروزی در سال ۱۳۹۹ باعث از دست دادن فروش

حدود ۹۰ میلیارد تومانی فروش و درآمد کسب‌وکارهای این هنر - صنعت در دوران کرونا شده است به‌علاوه اینکه به‌واسطه بسته شدن مرزها، صادرات صنایع دستی (اعم از رسمی و چمدانی) به میزان حدود ۹۰ میلیون دلار (فقط ۲ ماهه اسفند ۱۳۹۸ و فروردین ۱۳۹۹) با کاهش چشمگیری مواجه شده است.

شواهد نشان می‌دهد ایجاد اشتغال جدید در صنوف تولیدی کوچک و کارخانه‌های مقیاس پایین حداقل تا دو سال پس از تعطیلی امکانپذیر نیست و از آنجا که مشاغل و کسب‌وکارهای حوزه صنایع دستی از این جنس هستند، بیم آن می‌رود که استمرار وضع بحرانی موجود باعث شود که بسیاری از مشاغل و کسب‌وکارهای وابسته این حوزه برای همیشه از گردش فعالیت اقتصادی کشور خارج شده و تعطیل شوند (<https://rc.majlis.ir> مرکز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی).

صنایع دستی از جمله بخشهای اشتغالزا و درآمدزایی محسوب می‌شود که در صورت حمایت، ارزش افزوده و ارزآوری بالایی برای کشور به ارمغان می‌آورد با این حال در دوران کرونا کسب و کار شاغلان صنایع دستی مساعد نبود و هتل‌ها، زائرسراها، مراکز اقامتی و بوم‌گردی و گردشگری بی‌رونق بودند. به گزارش ایسنا، داشتن چند ویژگی صنایع دستی را از دیگر صنایع متمایز می‌کند از جمله اینکه با هزینه و سرمایه کم می‌تواند اشتغال گسترده‌ای ایجاد کند. ویژگی صادراتی بودن محصولات و صنایع دستی باعث شده تا این صنعت علاوه بر ارزآوری، ارزش سرمایه‌گذاری هم داشته باشد و به شرط شناسایی بازارهای هدف، تولیدات صنایع دستی ایرانی را به اقصی نقاط جهان معرفی و صادر کند. در دوران کرونا بازارچه‌ها و نمایشگاههای صنایع دستی که زمانی برپا بود و رونق داشت، تعطیل شد و بیشتر شاغلان صنایع دستی به دلیل عدم فروش با رکود در فعالیت مواجه شدند و نبود درآمد معیشت آنها را دچار مشکل کرد (<https://www.isna.ir>).

واضحترین اثر شیوع این بیماری کاهش خرید مردم از کسب و کارهای خرد، اعم از تولیدی و خدماتی به ویژه در فصل خرید شب عید بوده است، کسب و کارهایی که حیات چهار میلیون واحد صنفی و صدها هزار واحد تولیدی کوچک و خرد وابسته به آن است. با ادامه این روند و تعلیق قراردادهای کاری، برخی کسب و کارها به ویژه کسب و کارهای خرد و کوچک تعطیل شده و یا با مشکلات زیادی مواجه شدند.

همانطور که در بخش تاثیر کرونا بر عرضه و تقاضا عنوان شد شوک کرونا از یک طرف شوک به عرضه نیروی کار است و از طرف دیگر شوک به تقاضا برای کالاها و خدمات قلمداد میشود و از مهمترین موضوعات در شوک

سمت عرضه جلوگیری از اختلال در زنجیره تأمین است به عبارتی تعطیلی کارخانجات و بنگاههای آسیب دیده بر اثر کرونا و کسب و کارهایی که ملزم به بسته شدن شده اند، منجر به تعدیل نیروی کار گسترده خواهد شد و کاهش درآمد خانوار، کاهش تقاضا را به همراه دارد. از طرف دیگر عدم اطمینان نسبت به آینده، خانوار را به تصمیم پس انداز بیشتر و به تعویق انداختن خرید اقلام غیرضروری ترغیب میکند و همین امر کاهش تقاضای کل بیشتری را موجب میشود. از جهتی دیگر با اعمال طرح فاصله گذاری اجتماعی و تعطیلی اکثر اصناف تولید این فعالیتها متوقف شده و در صورتی که این وضعیت تداوم یابد این شوک ناشی از اعمال محدودیتهای عرضه کالاها و خدمات به زنجیره تولید این کالاها و خدمات نیز منتقل خواهد شد (معاونت پژوهشهای اقتصادی دفتر: مطالعات اقتصادی، ۱۳۹۹).

صنعت گردشگری را میتوان یکی از بخشهایی دانست که به سرعت از کووید ۱۹ آسیب دید و در ادامه نیز با طولانی شدن همه گیری کرونا، وجوه مختلف اثرپذیری صنعت گردشگری و درجه آسیب پذیری آن مشخص شد. کسب و کارهای مرتبط با گردشگری، از جمله صنایع هتلداری، صنایع غذایی، حمل و نقل، صنایع دستی و سایر فعالیتهای مرتبط در این دوران بیشترین ضرر را به خود دیده اند. در سطح جهانی، در مقایسه با سال گذشته، پروازهای خروجی نزدیک به ۸۰ درصد، رزرو کردن رستورانها بیش از ۹۰ درصد و رزرو هتلها بیش از ۷۰ درصد افت داشته اند. همچنین تقاضا برای سفر زمینی نسبت به ژانویه ۲۰۲۰ بیش از ۵۰ درصد کاهش داشته است (مسائلی و همکاران؛ ۱۴۰۰، ۲۸۴).

گرچه همزمان با اثرات منفی کرونا بر اقتصاد و اشتغال، اثرات کرونا بر گردشگری بیشتر نمایان شد (میرتقیان، ۲۰۲۰، ۱). صنعت عظیم توریسم در سال های اخیر از رشد چشمگیری در سطح جهان برخوردار شده و نقش مهمی را در زمینه ایجاد فرصت های شغلی، تولید درآمد و تحریک اقتصاد ملی و بین المللی ایفا می کند. توریسم روستایی جزئی از صنعت عظیم گردشگری به حساب می آید. اثرات کووید-۱۹ بر عرضه و تقاضای سفر توانسته بر بخش توریسم و گردشگری تأثیر بسزایی بگذارد. شورای جهانگردی و مسافرت جهانی هشدار داده است که ۵۰ میلیون شغل در بخش گردشگری جهانی در خطر است و نیاز به اقدام فوری دارد. می توان از طریق کمک های موقتی ایالت برای بخش سفر و گردشگری از دولت های ملی و نیز دسترسی سریع و آسان برای وام های کوتاه و میان مدت جهت غلبه بر کمبودهای نقدینگی اقداماتی اتخاذ نمود. اکثر کشورهای جهان با محدودیت های بر روی سفرهای غیرضروری، تعلیق خدمات ویزا، تلاش کردند از شیوع گسترده و انتقال ویروس کرونا به کشورشان

جلوگیری کنند (طاهری نیا و حسونند؛ ۱۳۹۹، ۴۶). با این همه گردشگری سه اثر اصلی در اقتصاد دارد که عبارتند از

❖ هزینه هایی که به طور مستقیم برای پرداخت هزینه های اقامتگاه، مراکز غذایی و رستورانها، خرید خرده فروشی، حمل و نقل و تفریحات مربوط اند، که چون در صنایع گردشگری انجام میشوند و درآمدهایی برای این صنایع دارند از آنها به عنوان اثرات مستقیم گردشگری بر اقتصاد نام می برند.

❖ بخشی از درآمدهای به دست آمده برای خرید کالاها و خدمات واسطه جهت ایجاد محصولات گردشگری استفاده میشود، که به آنها تقاضای واسطه ای می گویند. مابقی درآمد برای پرداخت عوامل تولید نیروی کار، سرمایه و زمین تحت عنوان دستمزدها، بهره و سود پرداخت میشوند، مقداری برای مالیات بخشهای مختلف گردشگری و مابقی پس انداز میشود که از اینها به عنوان اثرات غیر مستقیم گردشگری یاد می شود.

❖ خرید بیشتر کالاها و خدمات توسط مازاد درآمد به دست آمده تقاضای اضافه ایجاد میکند و خود به تولید بیشتر و اشتغال بیشتر منجر میشود، که اثرات ثانویه گفته می شود (مسائلی و همکاران؛ ۱۴۰۰، ۲۹۱-۲۹۲).

درواقع، کسب و کارهای حوزه گردشگری داخلی و خارجی (توریسم ورودی)، که یکی از موتورهای اشتغال و رشد در دوران تحریم محسوب می شوند، در زمان پاندمیک عملاً تعطیل شده و چرخ این صنعت اشتغال زا نیز متوقف می شود و واحدها و فعالیت های فراوانی در زنجیره وابسته به آن، از جمله هتل، حمل و نقل، بالادستی ها و پایین دستی های صنعت غذا و ... آسیب دیده و کارکنان آن ها ممکن است کار خود را از دست بدهند (طاهری نیا و حسونند، ۱۳۹۹).

نتیجه گیری

مناطق روستایی، به ویژه در کشورهای در حال توسعه برای مقابله با تاثیر مستقیم و غیرمستقیم این بحران، آمادگی کمتری دارند. در اکثر کشورها و تقریباً در تمام کشورهای کم درآمد ساکنان روستاها در زمینه اقتصادی با ضعف روبرو هستند و در این ارتباط بسیار شکننده هستند. ویژگی مهم گسترش کرونا از نظر اقتصادی این است که این بحران هم باعث شوک منفی عرضه و هم شوک منفی تقاضا شده است. شوک منفی عرضه به دلیل برهم خوردن

زنجیره تأمین، کاهش عرضه نیروی کار، و کاهش بهره وری رخ داده است و شوک منفی تقاضا هم ناشی از ناطمینانی مصرف کنندگان و افزایش پس انداز احتیاطی، کاهش مسافرت ها، و کاهش قدرت خرید است (سهیلی و همکاران، ۱۳۹۸).

درواقع، کرونا با تأثیر بر زنجیره تأمین، تقاضا، و نقدینگی بر بنگاه ها و با تأثیر بر عرضه نیروی کار، مصرف کالاها، و خدمات و به ویژه با کاهش درآمد مصرف کنندگان و تولیدکنندگان محصولات کشاورزی در کوتاه مدت و بلندمدت بر اقتصاد خانوارها و اقتصاد بخش کشاورزی تأثیرگذار است. بازار برخی از محصولات در کشورها بی رمق شده و بخشی از صادرات محصولات کشاورزی نیز به طور مستقیم و غیرمستقیم دچار اختلال شده است. ضمن اینکه پس زدگی محصولات کشاورزی و عرضه آن به بازار داخلی موجب افت قیمت این محصولات در کشورها می شود که در کوتاه مدت موجب رضایت مصرف کنندگان می شود، ولی در ماه های بعد و سال آینده می تواند موجب کاهش تولید و آن گاه مشکل در عرضه و همچنین افزایش قیمت این محصولات در داخل کشورها شود. بدون شک، شیوع ویروس کرونا یکی از جهان شمول ترین پدیده های تاریخ بشر است که ابعاد آن همه افراد کره زمین را تحت تأثیر قرار داده است. می توان ادعا کرد که امروز دغدغه تمامی حاکمیت ها در سراسر جهان برنامه ریزی برای کنترل این بیماری و مدیریت تبعات اقتصادی آن است (نجفی علمدارلو و یونسیان، ۱۳۹۹).

کرونا بسیاری از مشاغل روستایی و ساکنان روستاها با فشارهای زیادی روبرو شده اند همچنین با توجه به ویژگی های جمعیت شناختی (سهم بالاتری از جمعیت سالمند و کودک) و ویژگی های جغرافیایی (مسافت بیشتر برای دسترسی به مراکز بهداشتی- درمانی) همراه با کمبود پرسنل بهداشتی و امکانات بهداشتی - درمانی در مناطق روستایی، قطعاً توانایی این مناطق در پاسخگویی به بیماری را کمتر کرد علاوه بر این کاهش تقاضای جهانی برای برخی فعالیت ها مرتبط با روستا همچون گردشگری و معدن به شدت به اقتصاد روستاها ضربه وارد کرده است. از سوی دیگر با افزایش مصرف کالاهای مصرفی اولیه، (در حالی که تقاضا برای کالاهای لوکس هم در مناطق شهری و هم در مناطق روستایی کاهش یافت)، مناطق روستایی می توانند در تولید محصولات کشاورزی و مصرفی که با افزایش مصرف رو به رو شده اند، اقتصاد خود را پویا کنند و از این روندها بهره مند شوند (<https://www.isna.ir>).

با وجود و تداوم ویروس کرونا، در میان مدت و بلند مدت مناطق روستایی همچنان آسیب پذیر خواهند بود و بحران در اقتصاد روستاها با شکاف در سرانه تولید ناخالص داخلی، سطح بهره وری و ارائه خدمات بین مناطق

روستایی و کلانشهرها افزایش می یابد همچنین این شکاف به دلیل تنوع کمتر و وابستگی بیشتر به بازارهای صادراتی قابل تجارت کالاها (مواد اولیه، جنگل، کشاورزی - مواد غذایی - باغداری و ...) و واردات مواد اولیه غیر اصلی یا کالاها واسطه ای در مقایسه با شهرها احتمالاً در سالهای آینده بیشتر خواهد شد. به همین ترتیب، پیامدهای این بحران ممکن است بخش‌های اقتصادی مرتبط با روستاها را بیش از پیش تحت فشار قرار دهد و بازارهای محلی کار و تولید را به چالش بکشد.

از بین رفتن برخی از مشاغل و یا کاهش شدید درآمد در برخی از بخشها باعث کاهش رشد اقتصادی میشود و از طرف دیگر، برخی مشاغل دیگر مانند تولیدات مواد بهداشتی و... در این بازه زمانی رشد بالایی خواهند داشت از آنجا که کشاورزان بیشتر از شهروندان معمولی در این ایام به اقلام بهداشتی نیازمندند تا بتوانند با رعایت نکات بهداشتی به فعالیت خود ادامه دهند، باید تضمینی به آنها داده شود که محصولاتشان خریداری می شود و روی دستشان باقی نمی ماند. بر این اساس، دولت باید اعتبارات و تسهیلاتی در اختیار کشاورزان قرار دهد؛ زیرا افرادی که می خواهند کشت بهاره داشته باشند در محصولات فعلی ضربه خورده اند و برای کشت پاییز نیز نیازمند نقدینگی اند که در حال حاضر ندارند. تخصیص سبدهای حمایتی، بخشودگی مالیاتی، تعدیل نرخ حامل های انرژی، مساعدت و همراهی بانک های عامل، تخصیص وام کم بهره به عنوان سرمایه در گردش به کشاورزان، تعویق پرداخت مالیات، و ... از جمله راهکارهایی است که دولت ها می توانند به روستاییان و کشاورزان ارائه دهند. مهم ترین رسالت برای حمایت از مشاغل و واحدهای تولیدی در اشتغال روستایی و عشایری این است که برای آنها بازار فراهم کنیم؛ زیرا پایداری این مشاغل به بازار فروش محصولات آن ها وابسته است.

منابع

- اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی بیرجند، (۱۳۹۹)، اثرات ویروس کرونا بر اقتصاد خراسان جنوبی و راهکارهای پیشنهادی جهت کاهش پیامدهای شیوع کرونا بر کسب و کار، شورای گفت و گوی دولت و بخش خصوصی استان خراسان جنوبی.
- اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران، (۱۳۹۸)، ویروس کرونا، اختلال در زنجیره تأمین جهانی و نحوه مقابله بنگاه ها، معاونت بررسی های اقتصادی.

- افضلی، زینب و زارع مهرجردی، محمدرضا، (۱۴۰۰)، بررسی تأثیر کرونا بر افول کسب و کار تعاونی های کشاورزی، مدیریت کسب و کارهای بین المللی، دانشکده اقتصاد و مدیریت دانشگاه تبریز، ۴(۳)، ۱۰۳-۹۱.
- تاجری مقدم مریم، زبیدی، طاهره و یزدان پناه، مسعود، (۱۳۹۹)، تحلیل رفتارهای پیشگیرانه در مقابله با ویروس کرونا (مورد مطالعه: نواحی روستایی شهرستان دشتستان)، نشریه اقتصاد فضا و توسعه روستایی. سال ۹، ۳(۳۳)، ۱-۲۴.
- جهانگرد، اسفندیار و کاکائی، جمال، (۱۴۰۰)، سنجش آثار شیوع ویروس کووید-۱۹ بر تولید و اشتغال اقتصاد ایران، پژوهشنامه اقتصادی، ۲۱(۸۰)، ۷۷-۴۸.
- حجتی، زهرا و حجتی، علی، (۱۳۹۹)، درباره مقابله با شیوع ویروس کرونا(۴۰)، ارزیابی ابعاد اقتصاد کلان شیوع ویروس کرونا، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی.
- حسین پور، کبری، محمدی، یاسر و اسدی، زینب، (۱۴۰۰)، تأثیر شیوع بیماری کرونا بر مشارکت زنان روستایی در فعالیتهای کشاورزی (مورد مطالعه: شهرستان دلفان)، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال دهم، شماره چهارم (پیاپی ۳۸)، ۲۶۸-۲۴۷.
- حسین پور، کبری، محمدی، یاسر و اسدی، زینب، (۱۴۰۰)، تأثیر شیوع بیماری کرونا بر مشارکت زنان روستایی در فعالیتهای کشاورزی (مورد مطالعه: شهرستان دلفان)، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۱۰(۴) پیاپی ۳۸، ۲۶۸-۲۴۷.
- دادورخانی، فضیله و موسوی، سیمه سادات، (۱۴۰۰)، تحلیل پیامدهای همه گیری کرونا بر اقتصاد روستایی، پژوهش های جغرافیای انسانی، ۵۴(۱)، ۳۹۱-۴۱۳.
- دفتر امور روستایی و شوراها؛ استانداری خراسان جنوبی: ۲۵ اردیبهشت ۱۴۰۱
- راهب، غزال، (۱۳۸۶)، درنگی در مفهوم روستا، محیط شناسی، ۳۳(۴۱)، ۱۱۶-۱۰۵.
- ربیعی، حسین و تک روستا، مریم، (۱۴۰۰)، بررسی و تبیین تاثیرات کرونا بر اقتصاد مناطق روستایی (نمونه موردی: روستای اشکور علیا)، فصلنامه آمایش سیاسی فضا، ۳(۳)، ۱۴۸-۱۶۲.
- رهنما، محمد رحیم و بازرگان، مهدی، (۱۳۹۹)، مدلسازی الگوی پخش فضایی ویروس کووید-۱۹ در مناطق روستایی و شهری ایران، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۹(۳) پیاپی ۳۳، ۴۸-۲۵.

- سام خانیانی، فاطمه، (۱۳۹۹)، تأثیر ویروس کرونا بر بخش کشاورزی و غذا، ماهنامه دام و کشت و صنعت، شماره پیاپی ۱۳۹
- سجادی، نصراله، صدیقی، امیر، روشن ضمیر، مرضیه و اسکندری، ستاره، (۱۳۹۹)، تأثیر کرونا بر اقتصاد ورزش، فصلنامه مطالعات فرهنگی اجتماعی المپیک، ۲(۵)، ۲۹-۷.
- سهیلی، حبیب؛ حاجی قربانی، مریم؛ گرامی، بهزاد؛ رضایی، صادق؛ خداپرست، یونس؛ رجبی، فاطمه؛ جهان فر، نیلوفر و نریمانی، سینا، (۱۳۹۸)، درآمدی بر آثار شیوع ویروس کرونا بر اقتصاد ایران، معاونت امور اقتصادی و برنامه ریزی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.
- شهبازی، حسین رضا، (۱۴۰۰)، واکاوی نقش کار آفرینی در توسعه روستایی، سومین همایش ملی توسعه پایدار روستایی در برنامه هفتم توسعه کشور، ۱-۱۱.
- طاهری نمهیل، ابراهیم، (۱۳۹۹)، بررسی پیامدهای ویروس کرونا بر اقتصاد ایران و جهان، حکمرانی متعالی / شماره دوم، ۱۷۱-۱۸۲.
- طاهری نیا، مسعود و حسنونند، علی، (۱۳۹۹)، پیامدهای اقتصادی ناشی از بیماری کووید-۱۹ بر اقتصاد ایران؛ با تأکید بر اشتغال، فصلنامه مدیریت پرستاری، ۹(۳)، ۱۶-۱.
- طزر چی، سجاد و نظری رباطی، فاطمه، (۱۳۹۹)، بررسی امنیت غذایی در دوران همه گیری کووید ۱۹ در استان کرمان، مجله دانشگاه علوم پزشکی اراک، ۲۳(۵)، ۷۷۴ - ۷۸۴.
- فرازم منش، مجتبی و حسین پور، فاطمه و شریف زاده، ندا، (۱۳۹۹)، بررسی چالش های ویروس کرونا و تاثیرات آن بر حمل و نقل درون شهری، کنفرانس بین المللی عمران، معماری، توسعه و بازآفرینی زیرساخت های شهری در ایران، تهران، <https://civilica.com/doc/1113914>
- قنبری، ابوالفضل و ولائی، محمد، (۱۴۰۰)، تحلیل عوامل مؤثر بر فقر روستایی در دوران شیوع ویروس کرونا (مورد مطالعه: استان آذربایجان شرقی)، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال دهم، شماره چهارم (پیاپی ۳۸)، ۱۶۱-۱۸۴.
- قنبری، سمیرا و راغفر، حسین، (۱۳۹۵)، مدل سازی و تحلیل تأثیر هزینه های سرطان بر رشد اقتصادی ایران، مدیریت بهداشت و درمان، ۷(۲)، ۷-۱۹.

- کریم زاده، حسین، خالقی، عقیل و نقی زاده، رباب، (۱۳۹۹)، تحلیل ادراک محیطی جامعه روستایی از شیوع ویروس کرونا در بخش مرکزی شهرستان ورزقان، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، (۳) ۳۳، ۴۹-۷۰.
- مرکز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی، صنایع دستی و مواجهه با شیوع ویروس کرونا، شماره خبر: ۱۵۰۷۱۱۳، تاریخ انتشار: ۰۳/۰۲/۱۳۹۹
- مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی و آب اتاق ایران، (۱۳۹۹)، اثرات اقتصادی کرونا بر کسب و کارهای بخش کشاورزی، مردادماه.
- مسائلی، ارشک، رضائی، ناصر، درفشی، خه بات و باسنا، مهدی، (۱۴۰۰)، اثرات همه گیری کرونا بر اشتغال نیروی کار در صنایع مرتبط با گردشگری ایران، مطالعات مدیریت گردشگری، ۱۶(۵۶)، ۲۷۹-۳۰۸.
- مطیعی لنگرودی، سید حسین (۱۳۸۱)، جغرافیای اقتصادی ایران، انتشارات جهاد دانشگاهی، مشهد.
- مطیعی لنگرودی، حسن (۱۳۹۰)، برنامه ریزی روستایی با تاکید بر ایران، چاپ ۵، جهاد دانشگاهی مشهد.
- معاونت پژوهشهای اقتصادی دفتر: مطالعات اقتصادی، (۱۳۹۹)، درباره مقابله با شیوع ویروس کرونا (۵۳) فرصتها و تهدیدهای کرونا برای کسب و کارهای ایرانی، کد موضوعی: ۲۲۰، شماره مسلسل: ۱۷۲۱۹.
- میرتقیان رودسری، محمد و همکاران، (۱۳۹۹)، بررسی رفتار جامعه میزبان نسبت به گردشگران در دوران شیوع کووید-۱۹، فصلنامه مدیریت گردشگری، ویژه نامه همه گیری کووید ۱۹، ۱۹-۱۴۳-۱۱۵.
- میرنظامی، سیدرضا و رجبی، سجاد، (۱۳۹۹)، برآورد خسارت اقتصادی ناشی از اپیدمی بیماری کوید-۱۹ در ایران: مدل سازی هفت سناریو. سیاست نامه علم و فناوری، دانشگاه صنعتی شریف، ۱۰(۲)، ۷-۱۹.
- نجفی علمدارلو، حامد و منعم، محمدجواد، (۱۳۹۹)، کرونا و کشاورزی (گزارش علمی)، گروه مطالعات علم و فناوری - ۲۳، دانشگاه تربیت.
- Anderson, R., 2020, Economic Impacts of COVID-19 on Food and Agricultural Markets, une 2020, DOI:10.13140/RG.2.2.17630.66881, Project: Forest Economics: Markets.

- La Torre, D., Malik, T. & Marsiglio, S. (2020). Optimal control of prevention and treatment in a basic macroeconomic {epidemiological model. *Mathematical Social Sciences*, S0165489620300433.
- Singh Bhanu Pratap, Impact of COVID-19 on Rural Economy in India (May 20, 2020). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3609973>
- Phillipson J; Gorton M, Turner R; Shucksmith M, Aitken-McDermott K, Areal F; Cowie P, Hubbard C, Maioli S., McAreavey R, Souza-Monteiro D, Newbery R, Panzone L, Rowe F, Shortall S. The COVID-19 Pandemic and It's Implications for Rural Economies. *Sustainability* 2020, 12, 3973.
- Barrot, J. Grassi B, and Sauvagnat J (2020), Sectoral effects of social distancing, *Covid Economics* 3(10): 85-103.
- <http://sk-roosta.ir/page-omorrostayimain/fa/20/form/pId2421>
- <https://www.mehrnews.com>
- <https://www.asianews.ir>

